

ORGANIZACIJA SOCIJALNE ZAŠTITE U EUROPSKOJ UNIJI

Prvo nekoliko riječi o pojmu "socijalna zaštita" kojeg nalazimo u naslovu dokumenta o organizaciji socijalne zaštite u zemljama Europske unije, koji nam je poslužio kao glavni izvor za ovaj prilog (MISSOC, 1999.).

Pojam "socijalna zaštita" (*social protection, protection sociale*) u Europi se sve više koristi u širokom značenju. Socijalna zaštita tako obuhvaća sve državne i druge mjere i mehanizme kojima je cilj zaštita socijalno ranjivih skupina, kao što su stari, bolesni, invalidi, nezaposleni, siromašni, obitelji s djecom i slično. Takvo poimanje socijalne zaštite u upotrebi je u dokumentima Europske unije i Vijeća Europe. U jednom zaključku Odbora stručnjaka Europske socijalne povelje kaže se: "...socijalna sigurnost, kao socijalno najrazvijenije sredstvo socijalne zaštite..." (Samuel, 1997.:321), iz čega proizlazi da je socijalna zaštita obuhvatnija od socijalne sigurnosti. U jednom drugom izvoru stoji: "Socijalna je zaštita najbliži termin koji pokriva sve aranžmane u društvu usmjerene na zaštitu ranjivih skupina. Ona je zasnovana na pretpostavci socijalne solidarnosti i udruživanju obveza tako da se rizici, od onih lakše predvidivih (starenje) do onih teže predvidivih (nezaposlenost, invaliditet itd.) mogu, u različitom stupnju pokriti i, makar djelomično, nadoknaditi" (Stubbs, Gregson, 1998.: 328).

Čini se da se pojmom "socijalne zaštite" tako prevladava anglosaksonsko značenje pojma "socijalna sigurnost" (*social security*) i kontinentalnoeuropsko značenje pojma "socijalno osiguranje" (*social insurance*). Socijalna zaštita, osim toga, obuhvaća i sustav socijalne pomoći (*social assistance*). Tako su u tom pojmu faktično objedinjena sva tri stupa socijalne politike kojima se rješavaju socijalni problemi i prevladavaju socijalni rizici u društvu.

Treba reći da je u Hrvatskoj socijalna zaštita tradicionalno pokrivala državnu brigu o najugroženijim socijalnim skupinama, kojima je, osim socijalne pomoći, trebao specifičan, individualiziran pristup (hendikepirani, nemoćni, stari i slično). Socijalna je zaštita u tom smislu tretirana kao uži dio socijalne sigurnosti. Iz ovog je primjera očigledno da ćemo u procesu

približavanja Europskoj uniji morati rješavati i mnoge terminološke probleme u socijalnoj politici.

Austrija

Socijalna sigurnost sastoji se od osiguranja bolesti, nesreće na poslu i mirovinskog osiguranja. Postoji 28 organizacija osiguranja koje su autonomni, javni organizmi. Nadalje, Austrija ima 24 zdravstvena fonda, 7 mirovinskih i 4 mehanizma osiguranja od nesreće na poslu. Osiguranje je obvezno i ovisi o zaposlenosti. Kao posljedica historijskog razvoja sustavi su socijalne sigurnosti geografski i profesionalno podijeljeni.

Svi su organizmi osiguranja objedinjeni u Savez organizama austrijskog socijalnog osiguranja koji upravlja općim interesima i predstavlja ih prema okolini. U toj asocijaciji zastupljeni su delegati raznih organizacija, a nadzire ga *Savezno ministarstvo rada, zdravstva i socijalnih djelatnosti* (Bundesministerium für Arbeit, Gesundheit und Sociales).

Osiguranje nezaposlenosti od 1994. godine ne ovisi direktno o Ministarstvu rada, zdravstva i socijalnih djelatnosti, nego njime upravlja *Služba tržišta rada*, koja se sastoji od nacionalne agencije, 9 saveznih i 100 regionalnih ureda.

Obiteljske naknade u nadležnosti su *Ministarstva okoliša, mladeži i obitelji*.

Zakon o pomoći ovisnim osobama usvojen je 1993. godine, a naknada ovisi o intenzitetu skrbi koju treba posvetiti ovisnim, prije svega nemoćnim starim osobama. Tako je stvoren široki sustav na saveznoj i regionalnoj razini koji obuhvaća novčane naknade i druge mjere skrbi.

Pored socijalnog osiguranja treba spomenuti socijalnu pomoć koju daju pokrajine (Länderi).

Belgija

Socijalna sigurnost je u nadležnosti *Ministarstva socijalnih djelatnosti, javnog zdravstva i okoliša* (Ministère des Affaires sociales, de la

Santé publique et de l'Environnement). Jedino je osiguranje od nezaposlenosti vezano uz *Ministarstvo rada i zapošljavanja*.

Prikupljanje i raspodjelu sredstava za osiguranje socijalnih rizika obavlja *Nacionalni ured socijalne sigurnosti*. Ured raspodjeljuje sredstva između različitih grana socijalne sigurnosti. Uredom upravlja Odbor paritetno sastavljen od predstavnika radnika i poslodavaca koje imenuje kralj, a predsjednik je nezavisna ličnost, obično zastupnik u parlamentu ili je iz magistrata. Nadležni ministar ostvaruje nadzor nad radom Odbora posredstvom vladinog komesara koji brine da se ne donose odluke suprotne općem interesu.

Daljnja podjela nadležnosti odvija se prema najvažnijim socijalnim rizicima. Sektorom zdravstvene zaštite, materinstva i invaliditeta upravlja *Nacionalni institut osiguranja bolesti-invalidnosti* koji raspodjeljuje sredstva različitim organizmima nadležnim za novčane naknade.

Nadalje, *Nacionalni mirovinski ured* upravlja starosnim mirovinama i mirovinama uzdržavanih umrlog osiguranika, a pored toga postoje fondovi za nesreću na poslu i profesionalne bolesti.

Što se tiče obiteljskih naknada, primjena zakona povjerena je *Nacionalnom uredu obiteljskih naknada za radnike* te fondovima posebnih i slobodnih kompenzacija. Sektorom nezaposlenosti upravlja *Nacionalni ured zaposlenosti* koji ima regionalne urede, a plaćanje naknada obavlja se preko sindikalnih organizacija ili pomoćnog fonda.

Socijalna pomoć u nadležnosti je *Ministarstva javnog zdravstva*, a dijele ih javni centri socijalne pomoći.

Posebna su osiguranja u nadležnosti *Ministarstva srednjih klasa i poljoprivrede*. Slobodni fondovi socijalnog osiguranja formiraju se za nezavisne radnike različitih profila, a financiraju se doprinosima.

Danska

Danski državljani koji žive u zemlji imaju različite kategorije mirovina, a nakon 67 godina svi imaju pravo na starosnu mirovinu (socijalna mirovina), koja se obračunava prema godinama boravka u Danskoj. Tim mirovinama upravljaju lokalne zajednice, a *Ministarstvo socijalnih djelatnosti* (Socialministeriet) kontroli-

ra primjenu zakona, ali ne intervenira u pojedinačnim slučajevima. Dodatne mirovine ostvaruju oni koji rade najmanje 9 sati tjedno. Tzv. ATP sustav dodatnih mirovina namijenjen je za mirovine udovica (udovaca) i djecu umrlih osiguranika. Tim sustavom upravlja središnje tijelo vezano uz *Ministarstvo rada*. Osim toga postoji još nekoliko mirovinskih fondova utemeljenih kolektivnim ugovorima.

Zdravstvena zaštita pokriva cijelu populaciju, a njome upravljaju i financiraju je regionalni i lokalni organi. Zdravstveno osiguranje u nadležnosti je *Ministarstva zdravstva*, a fondovima novčanih naknada za bolest i materinstvo također upravljaju lokalni organi.

Opći obiteljski dodaci i ostale obiteljske naknade također su u nadležnosti lokalnih organa, a na središnjoj razini ove naknade nadzire *Ministarstvo poreza i taxi* i *Ministarstvo socijalnih djelatnosti*.

Osiguranje nezaposlenosti je dobrovoljno, fondovi tog osiguranja raspodijeljeni su po različitim granama, a središnji je fond u nadležnosti *Ministarstva rada*. Doprinosi za osiguranje u slučaju nezaposlenosti plaćaju zaposlenici i poslodavci.

Finska

Svi koji žive u Finskoj obuhvaćeni su sustavima socijalne sigurnosti koji reguliraju temeljne (nacionalne) mirovine, naknade bolovanja i materinstva te obiteljske naknade. Pored toga, zaposlenici mogu ostvariti dodatna prava po osnovi svog rada, kao što su profesionalne mirovine i naknade u slučaju nesreće na poslu. Konačno, svi stanovnici u lokalnoj zajednici mogu dobiti zdravstvene i socijalne usluge.

Za socijalnu sigurnost nadležno je *Ministarstvo socijalnih djelatnosti i zdravstva* (Sosiali-ja terveysministeriö).

U Finskoj, dakle, postoje dva mirovinska sustava: nacionalni i profesionalni. U njima se ostvaruju starosne, invalidske i obiteljske mirovine. Prvi sustav temelji se na načelu prebivališta i jamči minimalni dohodak, dok drugi ovisi o zaposlenosti. Sustavom nacionalnih mirovina upravlja finska organizacija socijalnog osiguranja (Kela), a profesionalnim mirovinama upravljaju privatne kompanije čije je glavno tijelo *Središnji institut mirovinskog osiguranja* (ETL).

Zdravstvenim uslugama upravljaju lokalni organi. Svi stanovnici u lokalnoj zajednici mogu ostvariti zdravstvenu zaštitu. Javne zdravstvene usluge mogu se kompletirati privatnim zdravstvom. Mirovinskim i zdravstvenim osiguranjem upravlja organizam socijalnog osiguranja (Kela).

Naknade za nezaposlenost sadrže iznos koji je ovisan o predhodnom dohotku, zatim temeljnu naknadu te potporu na tržištu rada. Većina zaposlenih osigurano je u sektorskim fondovima i naknade dobivaju prema plaćama. Zaposlenička naknada plaća se iz fonda nezaposlenosti, a druge dvije naknade plaća nacionalno tijelo socijalnog osiguranja.

Svi zaposleni i poljoprivrednici obvezno su osigurani od nesreće na poslu i profesionalnih bolesti, dok se drugi nezavisni radnici mogu dobrovoljno osigurati. Ovim fondovima također upravljaju privatne kompanije.

Svako dijete do 17 godina ima dječji doplat, a njegova visina ovisi o broju djece koja u jednoj obitelji imaju pravo na doplat. Dječje doplatke podmiruju institucije socijalnog osiguranja.

Francuska

Francuska ima više od 100 režima socijalne sigurnosti koji se mogu svrstati u četiri kategorije:

(1) Opći sustav koji pokriva većinu zaposlenih u industriji i trgovini, kao i druge kategorije osiguranika (npr. studente, hendikepirane i druge), koji su vezani uz taj sustav.

(2) Posebni sustavi koji obuhvaćaju relativno malobrojnu populaciju. Neki od njih u svom djelokrugu imaju samo mirovinsko starosno osiguranje, dok druge rizike pokriva opći sustav.

(3) Poljoprivredni sustav obuhvaća poljoprivredne radnike i farmere.

(4) Sustav samostalnih poduzetnika (obrtnici, trgovci, industrijalci i slobodne profesije) ima tri fonda, ali jedinstveno zdravstveno osiguranje.

Svi ovi različiti sustavi pod ingerencijom su *Ministarstva zapošljavanja i solidarnosti* (Ministère de l'Emploi et de la Solidarité). Jedino

je poljoprivredni sustav u djelokrugu *Ministarstva poljoprivrede*.

Opći sustav osiguranja organiziran je u četiri grane: (a) bolest, materinstvo, invaliditet i smrt, (b) nesreća na poslu i profesionalna bolest, (c) starost i udovištvo i (d) obitelj.

Nacionalna blagajna zdravstvenog osiguranja zaposlenika upravlja prvim dvjema granama, a postoje i regionalni i lokalni organi osiguranja.

Nacionalna blagajna starosti zaposlenika upravlja trećom granom, a četvrtom *Nacionalna blagajna obiteljskih naknada*.

Pored osnovnog starosnog osiguranja, postoji dodatni sustav mirovinskog osiguranja koji nije obavezan.

Sustavom osiguranja nezaposlenih upravljaju paritetno sastavljeni organi.

Grčka

Grčki ustav iz 1975. godine proklamirao je načelo "socijalne države", koje jamči socijalnu zaštitu svim građanima.

No da bi se u ovoj zemlji ostvarilo socijalno osiguranje treba biti zaposlen. Grčki sustav socijalne sigurnosti ima osnovnu i komplementarnu zaštitu. Zato postoji velik broj fondova osiguranja i mnogo njihovih podsustava.

Glavna institucija socijalne zaštite je *Institut socijalnog osiguranja* (IKA), u kojem se osigurava ogromna većina zaposlenih radnika. Pored toga, postoje posebni podsustavi za pojedine profesionalne kategorije, kao npr. zaposlene u elektroenergetici.

Poljoprivrednici imaju svoje posebno osiguranje, kao i drugi nezavisni djelatnici (npr. odvjetnici, liječnici, trgovci, obrtnici, inženjeri). Svako osiguranje ima posebne propise, a uvjeti osiguranja od jedne do druge kategorije znatno variraju.

IKA pokriva rizike bolesti, materinstva, starosti, invaliditeta i smrti. *Ured za zapošljavanje* nadležan je za nezaposlenost i obiteljske naknade, ali IKA pokriva doprinose za ovu namjenu.

Sve su ove institucije pod nadzorom *Ministarstva zdravstva, skrbi i socijalnog osiguranja*,* dok je institucija koja se brine za nezaposlene (OAED) u djelokrugu *Ministarstva rada*. Ima

* Zbog teškoća u transkripciji ne navodimo originalni naziv Ministarstva.

nekoliko institucija socijalnog osiguranja koje nadziru druga ministarstva.

Svim ovim organizmima upravljaju administrativna vijeća u kojima su delegirani predstavnici osiguranika, umirovljenika i državnih namještenika.

Irsko

U Irskoj je za socijalnu zaštitu zaduženo *Ministarstvo socijalnih, komunalnih i obiteljskih djelatnosti* (Department of Social, Community and Family Affairs).

Posebna agencija *Aireacht* daje savjete Ministarstvu u pogledu proračuna i programa socijalnih službi.

Ured socijalnih usluga odgovoran je za upravljanje cijelim sustavom. Ured se oslanja na regionalnu i lokalnu razinu.

Ured za žalbe u socijalnim djelatnostima nezavisna je institucija koja obavlja izvršne poslove Ministarstva. Predsjedava mu glavni ravnatelj koji je najvažniji čovjek u žalbenom postupku.

Ministarstvo zdravstva i djece ima osam regionalnih ureda. Članovi ureda za zdravstvo imenovani su paritetno od lokalnih vlasti i Ministarstva.

Svaki zdravstveni ured podijeljen je u tri velika programa: (1) služba lokalnih usluga, (2) opća zdravstvena zaštita u bolnicama i (3) specijalna bolnička zdravstvena zaštita.

Lokalne službe nadležne su za socijalnu pomoć i druga socijalna davanja.

Italija

Osim kada je u pitanju zdravstvo, talijanski sustav socijalne sigurnosti nije organiziran na nekom općem načelu. Svaka grana ima posebnu upravu koja prikuplja doprinose i distribuira naknade. Istovremeno, primjena i kontrola zakona u nadležnosti je raznih ministarstava, a najviše *Ministarstva rada i socijalne zaštite* (Ministero del lavoro e della provvidenza sociale).

Zdravstvena zaštita u nadležnosti je *Ministarstva zdravstva*, a sredstva se dijele putem "lokalnih zdravstvenih jedinica". Zaposleni u privatnom sektoru naknade za bolest i materinstvo dobivaju preko Ministarstva rada. Upravljanje fondom doprinosa i naknada povjereno je *Nacionalnom institutu socijalnog osiguranja*. Državni funkcioneri nemaju naknadu za bolest i ma-

terinstvo, nego u tim okolnostima i dalje dobivaju plaću, pa su utoliko privilegirani.

Mirovinski sustav privatnog sektora u nadležnosti je Ministarstva rada. Njime upravlja Nacionalni institut socijalnog osiguranja. No unutar njega postoje različiti podsustavi za pojedine kategorije. Upravljanje mirovinama funkcionera i namještenika lokalnih tijela također je povjereno Nacionalnom institutu socijalnog osiguranja. Posebni podsustav unutar Instituta obuhvaća nezavisne poljoprivrednike i zaposlene u trgovini.

Zaštita u slučaju nesreće na poslu i profesionalnih bolesti također su u nadležnosti Ministarstva rada, a upravljanje sredstvima povjereno je Nacionalnom institutu socijalnog osiguranja.

Obiteljska davanja i naknade nezaposlenima u nadležnosti su Ministarstva rada, a financijama upravlja Nacionalni institut. Isto vrijedi i za nezaposlene.

Socijalna je pomoć, zanimljivo, u nadležnosti *Ministarstva unutrašnjih poslova*, a naknade se utvrđuju i dijele na lokalnoj razini. Fondovima socijalne pomoći upravljaju pokrajine ili komune.

Luksemburg

Tri su ministarstva nadležna za socijalnu zaštitu u ovoj najmanjoj članici Europske unije: *Ministarstvo socijalne sigurnosti* (Ministère de la sécurité sociale), *Ministarstvo rada* i *Ministarstvo obitelji*.

Sustav socijalne sigurnosti podijeljen je na pet grana, a administrativna organizacija rezultat je razvoja socijalne zaštite za različite socijalno-profesionalne kategorije. Postoji dvadesetak institucija socijalne sigurnosti koje imaju pravnu osobnost. Upravna tijela ovih institucija paritetno su sastavljena i pod nadzorom su nadležnog ministarstva.

Savez zdravstvenih fondova nadležan je za sve poslove koji nisu izričito povjereni nekom posebnom zdravstvenom fondu. Savez se, pored ostalog, brine za odnose s davateljima zdravstvenih usluga te programima i ostvarivanjem kolektivnih ugovora.

Jedinstvenim sustavom kontributivnih mirovina upravljaju četiri institucije: ustanova za osiguranje starosti i invaliditeta, mirovinski fond privatnih zaposlenika, mirovinski fond

obrtnika, trgovaca i industrijalaca i mirovinski fond poljoprivrednika.

Udruga za osiguranje od profesionalnih nesreća ima dvije grane, a za obiteljske je naknade nadležna samo jedna institucija – *Nacionalni fond obiteljskih naknada*.

Naknade za nezaposlenost, kao i politika zaposlenosti, povjerena je Ministarstvu rada.

Nacionalni fond solidarnosti, kao i lokalni socijalni uredi, bave se davanjima socijalne pomoći.

Konačno, postoji posebno zakonodavstvo koje je posvećeno sporovima unutar socijalne sigurnosti. Glavna su tijela arbitražno vijeće i visoko vijeće socijalnog osiguranja.

Njemačka

Socijalna sigurnost u Njemačkoj organizirana je u pet grana.

Mirovinsko osiguranje (*Rentenversicherung*) sastoji se od osiguranja namještenika, radnika i rudara. Mirovinskim osiguranjem namještenika i državnih kadrova upravlja *Središnji fond socijalnog osiguranja*, mirovinskim osiguranjem radnika upravljaju regionalni organizmi osiguranja, Fond osiguranja željeznica i Fond osiguranja mornara. Konačno, postoji Fond osiguranja rudara iz kojeg se financiraju mirovine te profesije.

Zdravstveno osiguranje provodi se uz pomoć oko 800 blagajni, koje su djelomično organizirane na lokalnoj, a djelomično na nacionalnoj razini, a osiguranici ih, uz rijetke izuzetke, mogu slobodno birati. Iznimka su rudari, mornari i poljoprivrednici. Uz neke izuzetke, svi su zaposlenici osigurani pod uvjetom da obavljaju neku aktivnost ili ostvaruju plaću iznad određenog plafona.

Osiguranje u slučaju ovisnosti (*Pflegerversicherung*) uvedeno je 1995. godine i obuhvaća osobe kojima je potrebna posebna njega. Najčešće se radi o starim, nemoćnim osobama.

Osiguranje od nesreće (*Berufsgenossenschaften*) je sustav kojim upravljaju profesionalni fondovi te savezne i regionalne institucije namještenika i radnika u javnom sektoru.

Osiguranje nezaposlenih obavlja se posredstvom *Saveznog ureda rada*, koji se sastoji od središnje agencije, regionalnih i ostalih ureda, a osiguranici su svi zaposleni.

Pored spomenutih grana socijalne sigurnosti, postoji javna socijalna pomoć (*Sozialhilfe*) te razni oblici obiteljskih i stambenih naknada (*Wohngeld*).

Svaka grana socijalne sigurnosti ima administrativnu autonomiju, a njima upravljaju skupštine delegata i odbori direktora ili savjeti administracije koji su paritetno sastavljeni od predstavnika namještenika i osiguranika. Kada je riječ o nezaposlenosti, javna vlast predstavlja treću stranu u sustavu tripartitnog upravljanja.

Mirovinsko osiguranje, osiguranje za slučaj nesreće na poslu i nezaposlenosti u djelokrugu su *Ministarstva rada i socijalnih djelatnosti* (Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung). Ministarstvo zdravstva odgovorno je za zdravstveno osiguranje i osiguranje u slučaju ovisnosti. Nadalje, nadležnosti u socijalnoj sigurnosti podijeljene su između nacionalne i pokrajinske razine.

Nizozemska

U Nizozemskoj socijalnim osiguranjem upravlja *Ministarstvo socijalnih djelatnosti i za pošljavanja* (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid), *Ministarstvo zdravstva, skrbi i sporta*. Ovdje treba razlikovati nacionalno osiguranje koje pokriva svu populaciju i osiguranje zaposlenika koje pokriva samo zaposlene (osim funkcionera). U tom pogledu Nizozemska zauzima poziciju između skandinavskog i kontinentalnog europskog (bismarckovskog) modela socijalne sigurnosti.

Sustav općeg osiguranja obuhvaća: osiguranje starosti, naknade uzdržanim nakon smrti hranitelja, osiguranje iznimnih zdravstvenih troškova i naknade djeci.

Sustav osiguranja zaposlenih sastoji se od osiguranja naknada bolovanja, zdravstvene zaštite, invalidskog osiguranja i osiguranja nezaposlenosti.

Od 1998. godine djeluje sustav osiguranja invalidnosti neovisnih radnika i mladih hendikepiranih. No ne postoji posebno osiguranje za nesreće na poslu i profesionalne bolesti, nego su ti rizici pokriveni drugim vrstama osiguranja.

Nadalje, postoji državni sustav socijalne pomoći kojim upravljaju lokalne vlasti, a cilj im je održanje minimalnog dohotka onim građanima koji nemaju dovoljno sredstava.

Banka socijalnog osiguranja upravlja svim sredstvima socijalnih rizika osim posebnih zdravstvenih izdataka. Bankom upravljaju predstavnici zaposlenika i poslodavaca. Sustavom invalidnosti neovisnih radnika i mladih hendikepiranih upravlja *Nacionalni institut socijalnog osiguranja*. Kontrolu obavlja *Ured za kontrolu socijalnog osiguranja*, čija su tri neovisna člana imenovana od strane Ministarstva socijalnih djelatnosti i zapošljavanja.

Za zdravstvenu zaštitu postoje fondovi zdravstvenog osiguranja, a nadzire ih *Vijeće fondova i zdravstvenog osiguranja*, kojeg imenuje Ministarstvo zdravstva, skrbi i sporta, kao i sindikalne i poslodavačke organizacije. Dva člana imenovana su s ciljem da brane interese osiguranika.

Iznad određene razine zdravstvenih usluga, može se ugovarati privatna zdravstvena zaštita. Kontrolu privatnog zdravstvenog osiguranja obavlja *Ured kontrole osiguranja*.

Portugal

Portugalski sustav socijalne sigurnosti je organizacijski, pravno i financijski autonoman, a nadzire ga *Ministarstvo rada i solidarnosti* (Ministerio do Trabalho e da Solidaridade).

Zaposlenici i neovisni radnici su u općem sustavu, a pod nekim uvjetima imaju i posebna prava koja ovise o doprinosima. Ovaj sustav ne pokriva javne funkcionere niti odvjetnike za koje postoje posebni sustavi.

Općim sustavom socijalne sigurnosti upravlja pet regionalnih centara koji se na nižim razinama dalje granaju.

Nacionalni centar za mirovine nadležan je za zaštitu invalidnosti, starosti i smrti. *Nacionalni centar za zaštitu od profesionalnih rizika* u nadležnosti ima profesionalne bolesti.

Sve ove institucije socijalne sigurnosti koordinira Ministarstvo rada i solidarnosti.

Zaštita od nesreće na poslu obvezna je za poduzeća, a pod nadzorom je *Ministarstva financija*.

Zaštita zdravlja u nadležnosti je *Nacionalnog zdravstvenog servisa* koje ovisi o *Ministarstvu zdravstva*. Zdravstvo je decentralizirano prema administrativnoj podjeli nacionalnog teritorija.

Španjolska

U ovoj zemlji postoji jedan sustav socijalne sigurnosti koji obuhvaća opći podsustav (industrijski i radnici u uslugama) te posebne podsustave (radnici drugih sektora). Nadležno ministarstvo je *Ministarstvo rada i socijalnih djelatnosti* (Ministerio de Trabajo y de Asuntos Sociales). Nadalje, sustavom upravljaju sljedeća tijela:

Nacionalni institut socijalne sigurnosti koji raspolaže novčanim naknadama (starosne, invalidske i druge mirovine, naknade za bolovanje, materinstvo, obiteljski dodaci i dr.);

Nacionalni institut zdravlja upravlja naknadama za zdravstvenu zaštitu osiguranika i drugih (98% stanovnika), a njegove se nadležnosti mogu prenijeti na regionalne zajednice;

Nacionalni institut zapošljavanja upravlja naknadama nezaposlenima;

Institut za migracije i socijalne službe osigurava dodatne socijalne usluge i upravlja ne-kontributivnim socijalnim prestacijama. Zadužen je i za unutrašnje migrante i njihovu socijalnu integraciju;

Socijalni institut mornarice upravlja socijalnim osiguranjem zaposlenih u trgovačkoj mornarici, ribarstvu i, općenito, pomorskom sektoru;

Opći fond socijalne sigurnosti jedinstveni je fond cijelog sustava za socijalne naknade.

Sindikalne i poslodavačke organizacije, te javna administracija, zastupljene su u tripartitnom upravljanju ovim tijelima posredstvom Nacionalnog vijeća i pokrajinskih vijeća.

Švedska

Sustavi socijalne sigurnosti, s izuzetkom osiguranja nezaposlenih, u nadležnosti su *Ministarstva socijalnih djelatnosti* (Socialdepartementet) u kojeg je uključeno i zdravstvo. Osnovno osiguranje pokriva zdravlje, obitelj, temeljne i dodatne mirovine, invalidske mirovine, parcijalne mirovine kao i osiguranje u slučaju nesreće na poslu.

Svaka osoba s više od 16 godina koja boravi u Švedskoj upisana je u registar socijalne sigurnosti.

Nacionalna komisija za socijalnu zaštitu javni je organizam koji kontrolira sustave socijalne sigurnosti. Pored toga, postoje 24 regionalna te 340 lokalnih ureda.

Socijalna je zaštita u velikoj mjeri financirana doprinosima poslodavaca. Sama država daje velike subvencije za temeljne mirovine, koje se financiraju porezima.

Zdravstvena je zaštita u nadležnosti distrikata koji porezima prikupljaju za to potrebna sredstva.

Osiguranje u slučaju nezaposlenosti u nadležnosti je *Ministarstva industrije, zaposlenosti i komunikacija*. Naknada se sastoji od dva dijela: temeljnog davanja i davanja proporcionalnog plaći.

U Švedskoj se socijalna pomoć tretira kao dio sustava socijalne sigurnosti. Ona je u nadležnosti *Ministarstva zdravstva i socijalnih djelatnosti*, a nadzor ostvaruje *Nacionalni ured za zdravstvo i socijalnu skrb*. Sustav socijalne pomoći, uključujući pomoć djeci i obiteljima, kao i starim i hendikepiranim osobama, u nadležnosti je lokalnih zajednica i financiran je lokalnim porezima.

Velika Britanija

Opći sustav socijalne sigurnosti pod upravom je države i pokriva svu populaciju. Financiran je obveznim doprinosima. Pored toga postoji dosta fakultativnih mjera osiguranja. Naknade plaća *Fond nacionalnog osiguranja*, u kojeg doprinose daje većina radnika i poslodavaca. Iz Fonda se plaćaju starosne i obiteljske mirovine, naknade invalidnosti, naknade za materinstvo i naknade tražiteljima posla. One su u načelu jednake. Dio naknade plaća se prema dohocima, naročito kad je riječ o starosnim mirovinama.

Naknade financirane porezima daju se kada su za to ispunjeni uvjeti (npr. djeci i invalidima) i kada se pojavi potreba. Postoji široka socijalno-zaštitna mreža posredstvom koje se distribuiraju pomoći uz provjeru resursa (npr. pomoć za stanovanje i pomoć onima koji ne rade). Zdravstvena zaštita organizirana je u okviru *Nacionalne zdravstvene službe* i financirana je porezima.

Ministarstvo socijalne sigurnosti (Department of Social Security) odgovorno je za kreiranje i objavljivanje programa socijalne sigurnosti. Političke odluke donosi ministar te drugi

nadležni ministri, prije svega ministar zdravstva i ministar obrazovanja i zaposlenosti, koji su odgovorni pred parlamentom.

Ministarstvo socijalne sigurnosti ima izvršne agencije koje su Ministarstvu odgovorne za raspodjelu naknada. Takve su *Agencija za naknade*, *Agencija za doprinose*, *Agencija za obiteljske naknade*. *Služba zapošljavanja* i *Agencija za naknade* zajednički djeluju kada se radi o naknadama nezaposlenima. Lokalna vlast upravlja stambenim naknadama i pomoćima koji se financiraju lokalnim porezima.

Zaposlenici koji plaćaju doprinose mogu imati privatno, prije svega starosno mirovinsko osiguranje. Te dodatne mirovine mogu biti profesionalne ili privatne, a povjerene su financijskim institucijama.

Svaki se građanin može uključiti u privatno zdravstveno osiguranje, koje se može ponuditi posredstvom poslodavca.

* * *

Ovdje smo dali elementarne informacije o sustavima socijalne zaštite u zemljama Europske unije. Iz njih se ipak vidi da je organizacija socijalne zaštite dosta kompleksna, što naročito vrijedi za zemlje bismarkovske tradicije. *Ministarstva* obično utvrđuju zakonski okvir i obavljaju nadzor provedbe. Pored toga, postoje posebne organizacije za upravljanje fondovima u kojima su obično zastupljeni sindikati zaposlenika i poslodavaca te predstavnici državne administracije. Ponegdje postoji još jedna upravljačka razina socijalnim osiguranjem.

Dosta se aktivnosti obavlja na lokalnoj razini, posebno kad je riječ o socijalnoj i medicinskoj pomoći. Lokalne vlasti u svrhu financiranja tih usluga ubiru lokalne poreze.

Postoje, nadalje, razlike u organizaciji socijalne zaštite između skandinavskih zemalja i Nizozemske koje imaju temeljno nacionalno osiguranje te kontinentalnih zemalja s kontributivnim sustavima. Velika Britanija ima specifičnu poziciju proizašlu iz liberalne tradicije s ugrađenim elementima univerzalizma (socijalni liberalizam).

No o tim razlikama moguće se bolje informirati u literaturi u kojoj se tretiraju pojedini tipovi socijalnih država.

Izvor:

La protection sociale dans les états membres de l'Union européenne, MISSOC, Commission européenne, 1999.

Reference:

Samuel, L. (1997.) *Droits sociaux fondamentaux*, Editions du Conseil de l'Europe, Strasbourg
Stubbs, P., Gregson, K. (1998.) *Social Policy, Protection and Practice*, Sjetlost, Sarajevo.

Vlado Puljiz